

ničke stratifikacije te mnogim drugim inacicama sveučilišnih kolegija u SAD-u. Uz obilje referiranih bibliografskih jedinica koje se protežu kroz više od 50 stranica literature, Marger prikazuje svijet kroz svakodnevno promjenjive i fluidne odnose različitih etničnosti i rasa, kroz stereotipe, diskriminaciju, asimilaciju, integraciju te analizirajući sociohistorijske i suvremene utjecaje na formiranje, izazove i privilegije različitih društvenih skupina u SAD-u i drugim dijelovima svijeta. Stoga je knjiga, osim što je izvrstan udžbenik, namijenjena i svim drugim čitateljima koje zanimaju etnički i/ili rasni odnosi, u kojima zapravo svakodnevno sudjeluju.

Margareta Gregurović

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*

Ricard Zapata-Barrero (ed.)

Immigration and Self-government of Minority Nations

Brussels: P.I.E. Peter Lang, 2009, 180 str.

Knjiga *Immigration and Self-government of Minority Nations* koju je priredio Ricard Zapata-Barrero treća je knjiga objavljena u seriji *Diversitas* nakladničke kuće P.I.E. Peter Lang, a sadržava rezultate istraživanja većeg broja međunarodnih stručnjaka i znanstvenika. Središnja tema knjige koja povezuje raznorodne priloge jest promišljanje sve izraženijih sociokulturnih različitosti suvremenih društava »zapadnog svijeta«. Kako je naglašeno u uvodu, interdisciplinarni je pristup načelo kojim razni autori, ponajviše iz područja političke filozofije, prava, politologije, povijesti i sociologije, problematiziraju

mijene identiteta što nastaju zbog tenzija oko pitanja uređenja položaja i prava nacionalnih manjina, manjinskih nacija te s pojavom novih useljenika u europskim društvima.

Ova knjiga nastala je kao rezultat znanstvenoistraživačke radionice održane na Sveučilištu Pompeu Fabra u Barceloni 2005. pod nazivom »Immigration and Self-government: Theoretical and Institutional Prospects«. Urednik je zbornika profesor Zapata-Barrero, predavač na Odsjeku za društvene i političke studije Sveučilišta u Barceloni te voditelj interdisciplinarne istraživačke grupe o imigraciji. Bavi se temama odnosa imigracije i nacionalnih manjina, migracijskim politikama, promišljanjem multikulturalizma i kulturnog pluralizma te pitanjima postnacionalnog državljanstva.

Kako i naslov sugerira, tema ovog izdanja ponajprije je suodnos koji se odvija na političkoj, društvenoj i kulturnoj ravni »manjinskih nacija« u interakciji s kulturnim i ostalim zahtjevima »novih imigranata« na njihovu (pokrajinskom) teritoriju. Posebna je pozornost u knjizi usmjerena na iskustva tzv. »nacija bez država«, s većim ili manjim stupnjem autonomije i samouprave, u koje se mogu ubrojiti i nacije područja/pokrajina Quebeca, Flandrije i Katalonije (tj. frankofoni Kanađani, Flamanci i Katalonci). Primjer tih pokrajina uzet je kao svojevrsna podloga za analizu triju komparabilnih studija slučaja.

Knjiga se sastoji od tri dijela u kojima se obrađuju spomenuta tri konteksta. U svakom su dijelu po dva članka koja nas informiraju o tome na koje se načine i prema kojim modelima te manjinske nacije, svaka iz svog institucionalnog okvira i nadležnosti samouprave, odnose prema imigraciji i priznanju prava imigranata. Analitički korak dalje jest problematiziranje interakcije koja se stvara u slože-

nom procesu ustrajanja na politikama priznanja identiteta, kulturnih i političkih posebnosti koje manjinske nacije zahtijevaju od centralne, državne vlasti i većinske kulture.

U uvodnom dijelu urednik navodi da je polazna referentna točka za takav pristup Kymlickino određenje multinacionalne različitosti kao posljedice uključivanja manjinskih (etnonacionalnih) kultura u tkivo većinske kulturne matrice, pod okriljem politika multikulturalizma. Istodobno promišljanje »polietničkih« različitosti propituje uključivanje nove populacije imigranata u društvene tokove i priznanje njihova prava na različitost. Teško je složiti se s urednikom da u raspravama o multikulturalizmu, pitanjima državljanstva i »pripadanja« te odnosu nacije-države prema etničkim i kulturnim različitostima znanstvenici (urednik ne precizira koji) problematiziraju upravo kulturne zahtjeve manjinskih nacija i imigranata kao posve različite teorijske i analitičke kategorije. Ono pak što prepoznajemo kao vrijednost pristupa jest analiza interakcije na tročlanoj relaciji nacija-država, manjinska nacija i imigranti. Tako rasprave iz ovog zbornika kritički propituju ideju o kulturno homogenoj naciji-državi i traže druge konceptualizacije o oblicima državljanstva, identiteta i pripadanja podsjećajući nas kako »društvo primitka (*receiving society*) i država primitka (*receiving state*) jesu preklapajući, ali ne i istovjetni entiteti« (str. 10).

U prvom dijelu knjige Alain-G. Gagnon raspravlja o procesima kreiranja imigracijskih politika iz perspektive quebečke samouprave, naglašavajući prijelaz od neformalnih politika upravljanja imigracijom prema institucionalno reguliranima. Veliki gradovi imaju središnju političku ulogu u akomodaciji imigranata u društvima domaćina i provedbi vladi-

nih politika integracije. Michelin Labelle i François Rocher daju prikaz imigracijskih politika Kanade fokusirajući se na pitanje državljanstva kao krucijalno. Imigracijske i integracijske politike i strategije opisuju kao neodvojivo povezane, u balansiranju između pristupa multikulturalizma kanadskog tipa i interkulturalizma quebečkog tipa. Nacionalnomanjinska i imigrantska pozicioniranost u njihovu tekstu shvaćena je kao čimbenik socijalne diferencijacije, ali i potencijal za političku mobilizaciju.

Hassan Bousetta u drugom dijelu knjige, koji se odnosi na belgijski primjer, detaljno analizira institucionalne i društvene kompleksnosti koje imigracija ima u multinacionalnom kontekstu Belgije općenito, a posebno Flandrije i Bruxellesa. Zaključuje kako je model zaštite manjina, pa i »imigrantskih manjina« u Belgiji nestabilan jer je cijela federalna država nestabilna. Također, multinacionalni federalizam Belgije ne smatra *a priori* neprijateljski orijentiranim prema imigrantskom multikulturalizmu, jer i jezične i etničke manjine imaju dva zajednička cilja; prvo, žele vrstu javnih politika koje bi im omogućile neki oblik kulturne različitosti i, drugo, žele povećati prisutnost svojih pripadnika u tijelima lokalne i regionalne uprave. Patrick Loobuyck i Dirk Jacobs ispituju vezu između imigracije i samouprave iz perspektive samih imigranata, a Flandriju označuju kao »imigracijsko društvo«. Ukratko, nacionalna belgijska vlada odgovorna je za pitanja politika i strategija imigracije, dok flamanska vlada ima autonomnu nadležnost kad su posrijedi integracijske politike za imigrante, no s obzirom na dugu borbu za priznanje jezičnih prava i kulturne autonomije Flamanaca to često vodi u kontradiktorne težnje za pomirbom multikulturnog i asimilacionističkog pristupa.

U trećem dijelu, koji se bavi Katalonijom, Àngel Castiñeira podsjeća kako u kontekstu Katalonije imigracija nije tek privremeni, već dugotrajni, strukturalni fenomen koji mijenja i redefinira nacionalne identitete i osjećaje pripadanja. Potreba za izgradnjom imigracijske politike te razvijanjem vlastitih pluralnih integracijskih modela važna je kako na nacionalnoj tako i na lokalnoj i pokrajinskoj razini. Zapata-Barrero u svojem članku izvještava o glavnim normativnim i institucionalnim izazovima koje imigracija predstavlja za katalonsku samoupravu. Pokrajinska vlada ima izvršnu i administrativnu funkciju, ali ne i zakonodavne ovlasti u pitanjima imigracije, nego ovisi o odlukama centralne, državne vlade. Stoga su i sami zahtjevi imigranata više usmjereni prema pravim centrima moći – centralnim vladama, a manje prema pokrajinskim.

Iz primjerâ je jasno da navedene imigracijske politike nastoje formalizirati pripadanje imigranata nekom obliku političke zajednice; u spomenutim pokrajinama riječ je o dvojnomo pripadanju – dominantnoj, državnoj političkoj zajednici i zajednici kojoj pripada manjinska nacija. Kako ističe Favell u svojim *Philosophies of Integration* (2001), imigracijska politika viđena je kao politika rekonceptualiziranja i ponovne izgradnje zajednice, no pitanje je predstavlja li imigracija prijetnju ili korist za manjinsku naciju. Kontekstualna analiza triju pokrajina (Quebec, Flandrija i Katalonija) u ovoj knjizi pruža primjere kako pojedine politike pronalaze načine upravljanja tenzijama koje nastaju zbog kulturnih zahtijeva manjinskih nacija i imigranata, što upućuje na to da su zahtjevi imigrantske populacije i one manjinskih nacija sukladni (doduše kompetitivni), a ne nužno međusobno isključujući. Ostaje otvorenim pitanje je li manjinska nacija sama sposobna prepoznati i slijediti multi-

kulturnu orijentaciju te shvatiti prisutnost imigranata kao priliku i doprinos razvoju vlastite zajednice.

Jasno je da ni (većinska) nacija-država ni manjinska nacija sa svojom samoupravom nisu kulturno neutralne kada se ophode s imigrantima, jer imigracija predstavlja izazov kulturnoj homogenosti većinske i/ili manjinske nacije. Knjiga je dobar podsjetnik kako i u državama koje se percipiraju kao države dobre prakse u načinima odnošenja prema imigraciji i ravnoteže u oblicima organizacije vlasti (centralistički nasuprot federalističkome modelu), postoje tenzije u razinama poštovanja manjinskih prava i prava imigranata. Iako i većinske i manjinske nacije »treba ju« imigrante da zauzmu ispražnjene dijelove radne strukture i da, manje priželjkivano, poprave negativnu demografsku sliku europskih društava, ne ohrabruje uvid koji se dobiva čitanjem ove knjige kako novi oblici pripadnosti političkoj zajednici i denacionaliziranim oblicima državljanstva za imigrante (npr. *ius domicili* – svatko tko *legalno* živi i radi u Kataloniji, priznat je kao Katalonac) ne smanjuju razinu zatvorenosti kojom manjinska i većinska nacija čuvaju svoja prava (ili možda privilegije?) pred kulturnim i političkim zahtjevima imigranata. Iako grafički vrlo skromno opremljena, knjiga će zasigurno naći svoje čitatelje među onim studentima i znanstvenicima koji se bave problematikom imigracije, manjina, integracije, identiteta, državljanstva te kulturnih i javnih politika.

Drago Župarić-Iljić

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*